

Cirkulärnr: 1991:142
Diariernr: 1991:2124
Handläggare: Inger Swensson
Avdsek: AK ÄldreIfo
Datum: 1991-10-10
Mottagare: Kommunstyrelsen
Socialnämnden
Kommundelsnämnden
Sociala distriktsnämnden
Kontaktperson för huvudmannaskapsreformen
Rubrik: Betalningsansvar för somatisk långtidssjukvård
och kostnadsansvar för särskilda boendeformer

Betalningsansvar för somatisk långtidssjukvård och kostnadsansvar för särskilda boendeformer

I detta cirkulär redovisas en sammanställning av innehållet i de lagar och regler som gäller kommunernas kostnadsansvar i olika vård- och boendeformer fr o m den 1 januari 1992.

Gällande regler och rekommendationer

Enligt hälso- och sjukvårdslagen § 3 ska landstingen erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som är bosatta inom landstingskommunen. Även i övrigt ska landstingen verka för en god hälsa hos hela befolkningen. I förarbetena sägs att tolkningen av bosättningsbegreppet ska utgå från folkbokföringslagen. Enligt hälso- och sjukvårdslagens § 4 ska landstingen om någon som vistas inom landstingskommunen utan att vara bosatt där behöver omedelbar vård erbjuda sådan. I akuta fall är det således den faktiska vistelseorten och inte kyrkobokföringsorten som är avgörande för landstingens vårdansvar. Landstingen kan enligt § 17 ta ut vårdavgift enligt grunder som de själva bestämmer, i den mån inte annat är särskilt föreskrivet. Patienter som är bosatta inom landstingskommunen ska dock behandlas lika.

Då det ansetts oskäligt att patienterna ska drabbas av höga utomlänsavgifter har huvudmännen träffat en överenskommelse - riksavtalet för hälso- och sjukvård - som innebär att utomlänspatient i vissa fall inte behöver erlägga mer än inomlänsavgift samtidigt som den landstingskommun där patienten är bosatt debiteras den beräknade genomsnittliga vårdkostnaden. Riksavtalet ger patienter möjlighet att - efter remiss - erhålla utomlänsvård oavsett om skälet är medicinskt, socialt och/eller humanitärt.

Enligt riksavtalet avgör dock det mottagande landstinget självt om det ska ta hänsyn till humanitära eller sociala skäl. Fr o m 1 januari 1989 har landstingsförbundet därför rekommenderat landstingen att tillämpa riksavtalet med vissa ändringar. Dessa innebär att sjukvårdshuvudmännen åtar sig att ta emot långtidssjuka patienter inom såväl somatisk som psykiatrisk vård utan krav på remiss eller särskilda motiv för önskan att flytta. Hemlandstinget behåller betalningsansvaret för patienten under ett år. Därefter anses vårdlandstinget som nytt hemlandsting, vilket innebär att betalningsansvaret övergår till det nya landstinget.

Enligt § 6 socialtjänstlagen har den enskilde rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och livsföring i övrigt, om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Enligt § 3 har kommunerna det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det är således socialnämnden i den kommun där behovet av bistånd uppkommer som ska pröva en framställning därom.

Socialnämnden i annan kommun har inte annat än i undantagsfall skyldighet att pröva en ansökan om bistånd. Någon rätt att ansöka om plats i servicehus eller motsvarande i annan kommun än i vistelsekommunen finns därför inte. Enligt lagens § 72 kan dock ett ärende

som avser vård eller annan åtgärd beträffande enskild person flyttas över till annan socialnämnd, om denna nämnd samtycker till det.

I syfte att tillgodose äldres och handikappades behov och önskemål om bostad och service i annan kommun har Svenska Kommunförbundet fr o m 1 juli 1989 rekommenderat kommunerna att positivt verka för detta genom att slopa de hinder, t ex krav på kyrkobokföring i kommunen som villkor för att kunna tilldelas bostad i servicehus med helinackordering eller servicehus. Kommunerna rekommenderas också att inte utkräva kostnadsansvar sinsemellan i dessa ärenden.

Enligt den folkbokföringslag som gällde fram t o m den 1 juli i år kunde den som bor i servicehus med helinackordering välja om han ville vara kyrkobokförd i den församling där servicehuset ligger eller i den församling där han bodde innan flytten till servicehuset.

Fr o m 1 juli i år gäller den nya folkbokföringslagen (proposition 1990/91:153). Enligt denna får den som för service och omvårdnad har en sådan bostad för äldre som avses i 20 § i socialtjänstlagen i en annan församling än den, där han var eller borde ha varit folkbokförd när han flyttade till den aktuella bostaden, folkbokföras i sistnämnda församling. Denna möjlighet ges också den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård motsvarar nämnda boendeformer.

Den valfrihet som tidigare gällt en pensionär som flyttar till ett kommunalt servicehus för äldre med helinackordering har därmed utvidgats till att gälla alla som flyttar till kommunala servicehus för äldre eller privat drivna hem för äldre.

Från årsskiftet kan den enskilde som flyttar till en särskild boendeform för service och omvårdnad - inklusive övertagna sjukhem - således välja mellan att även fortsättningsvis vara folkbokförd i hemförsamlingen eller att folkbokföra sig i den församling där den nya boendeformen ligger. Den enskilde kan också välja mellan att vara folkbokförd på sin fastighet i den tidigare församlingen eller endast i sin tidigare församling. I särskilda fall kan folkbokföring ske även på annan fastighet i den tidigare församlingen.

Enligt folkbokföringslagens § 10 kan folkbokföringen däremot inte ändras när vård ges vid en institution för sjukvård. I propositionen sägs att det råder viss tveksamhet om vad som avses med sjukvårdsinrättning i dessa fall. På "landstingens sjukhus och på privata sjukhem som har socialstyrelsens tillstånd är bestämmelserna med säkerhet tillämpliga".

Med privata sjukhem som har socialstyrelsens tillstånd avses sådana som drivs enligt stadgan om enskilda sjukhem (enligt stadgan är dock länsstyrelserna tillståndsgivare medan socialstyrelsen är högsta tillsynsmyndighet). Vård vid enskilda sjukhem ändrar således inte folkbokföringen.

Den nya folkbokföringen gäller fr o m flyttningsdagen om flyttningen anmäls inom en vecka efter flyttning. Kommer anmälan in senare gäller folkbokföringen fr o m den dag då anmälan kom in.

Tillämpningen av dessa regler i samband med Ädel-reformens genomförande

Ädel-reformen som genomförs 1 januari 1992 innebär bl a att kommunerna får ansvaret för alla särskilda boendeformer för service och omvårdnad. Kommunerna övertar ansvaret för och driften av de sjukhem och andra vårdinrättningar i kommunen som inrättats för somatisk långtidssjukvård. Sjukhem och andra vårdinrättningar som övertas ska sedan anses vara en särskild boendeform för service och omvårdnad enligt 20 § socialtjänstlagen. Kommunerna blir också betalningsansvariga för somatisk långtidssjukvård/motsvarande som bedrivs av landstingskommuner och enskilda vårdgivare. Kommuner och landsting kan dessutom träffa överenskommelse om kommunalt betalningsansvar för annan hälso- och sjukvård (sjukhusansluten hemsjukvård och psykiatrisk långtidssjukvård med huvudsaklig omvårdnadsinriktning). Det kommunala betalningsansvaret avser personer som är

folkbokförda i kommunen och regleras i lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård.

I de gemensamma anvisningar kommunförbunden och socialdepartementet utgav inför den ekonomiska regleringen av Ädel-reformen sägs följande. När det gäller sjukhem som övertas av en kommun men har flera kommuner som upptagningsområde bör detta regleras mellan berörda kommuner. Är det däremot fråga om att ett begränsat antal personer kyrkobokförda i andra kommuner ges vård vid ett kommunalt sjukhem hänvisas till tidigare nämnda rekommendation från Svenska Kommunförbundet.

I det följande beskrivs hur reglerna för folkbokföring och betalningsansvar bör kunna tillämpas fr o m 1992 med avseende på olika situationer.

1 Betalningsansvar för somatisk långtidssjukvård som bedrivs av landstingskommun inom respektive utom länet

Enligt den särskilda lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård har kommunen betalningsansvar för personer folkbokförda i kommunen som vårdas inom landstingets somatiska långtidssjukvård. Detta har också beaktats i den ekonomiska regleringen mellan landsting och kommuner i samma län.

Detta innebär att fr o m den 1 januari 1992 har den kommun där den enskilde är folkbokförd betalningsansvar för somatisk långtidssjukvård som bedrivs av det egna landstinget. Kommunens betalningsansvar för somatisk långtidssjukvård påverkar inte landstingets ansvar för verksamheten eller läkares yttersta ansvar för in- och utskrivning av patienter m m. Enligt den nya folkbokföringslagen kan ändring av folkbokföringsort ej ske när vård ges vid en sådan institution för sjukvård.

Vistelsekommunerna har i den ekonomiska regleringen normalt sett också erhållit medel för patienter som vårdas i det egna landstingets somatiska långtidssjukvård men är folkbokförda i en kommun utanför länet. Att så har skett beror på att det inte varit tekniskt möjligt att hantera resursomfördelning mellan olika län. Fr o m 1 januari 1992 har den kommun där den enskilde är folkbokförd betalningsansvaret för somatisk långtidssjukvård även när den bedrivs av annat landsting. För folkbokföringskommunen har detta då ej beaktats i den ekonomiska regleringen.

2 Betalnings- eller kostnadsansvar för somatisk långtidssjukvård som bedrivs av enskild vårdgivare inom respektive utom länet

Enligt lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård har kommunen betalningsansvar för personer folkbokförda i kommunen som vårdas på enskilda sjukhem. Lagen gäller i de fall ett landsting svarat för placeringen. I de fall kommunen svarar för placeringen vid ett enskilt vårdhem överenskommer kommunen i civilrättslig ordning med hemmets huvudman om vilken ersättning som ska utgå. Det förutsätts normalt vara kommunen som fattar beslut om placering vid ett enskilt sjukhem.

Kommunernas betalnings- eller kostnadsansvar för somatisk långtidssjukvård vid enskilda sjukhem har i allmänhet också beaktats i den ekonomiska regleringen mellan landsting och kommuner. Hemortskommunen har då erhållit medel motsvarande antalet folkbokförda personer intagna för vård på enskilda sjukhem inom och utom länet.

Fr o m den 1 januari 1992 har således den kommun där den enskilde är folkbokförd betalningsansvar respektive kostnadsansvar för somatisk långtidssjukvård som bedrivs av enskild vårdgivare såväl inom som utom länet. Vid somatisk långtidssjukvård på enskilda sjukhem som drivs enligt stadgan om enskilda sjukhem kan ändring av folkbokföringsort ej ske.

3 Kostnadsansvar för vård i särskilda boendeformer som bedrivs av annan kommun eller enskild vårdgivare i annan kommun

Lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård gäller inte i särskilda boendeformer. Här blir istället socialtjänstlagen och folkbokföringslagen avgörande för vilken kommun som har kostnadsansvaret. Det innebär att individen vid flyttning till en särskild vård- och boendeform - inklusive övertagna sjukhem - själv kan välja mellan att vara folkbokförd på den särskilda boendeformens adress eller även fortsättningsvis vara folkbokförd på den gamla adressen.

I den ekonomiska regleringen torde det oftast ha varit så att respektive kommun erhållit medel motsvarande de folkbokförda vid landstingens sjukhem oberoende av sjukhemmens geografiska belägenhet.

I flera län finns nu exempel på att en kommun övertar ett sjukhem som till relativt stor omfattning beläggs med personer folkbokförda i en eller flera andra av länets kommuner. Vistelsekommunen har normalt endast erhållit medel för de personer som är folkbokförda i kommunen. Fr o m 1 januari 1992 - när sjukhemmet blir en särskild boendeform - är det dock möjligt för alla de som bor på sjukhemmet att också folkbokföra sig där. Vistelsekommunen är då i princip ansvarig för vårdkostnaden men annan kommun kan frivilligt åta sig ansvaret. Motsvarande förhållande gäller i förekommande fall också särskilda boendeformer som bedrivs av enskild vårdgivare i annan kommun.

I flera kommuner har eller avses nu civilrättsliga överenskommelser träffas som avser att reglera förhållandet att en kommun har övertagit huvudmannaskapet för ett sjukhem/särskild vård- och boendeform där invånare folkbokförda i andra kommuner nu ges vård. I detta sammanhang har uppmärksamats att en sådan överenskommelse blir kommunalrättsligt olaglig i det fall enskilda personer väljer att folkbokföra sig i den kommun där den särskilda vård- och boendeformen är belägen. Detta är en icke avsedd effekt av de sammantagna förändringar - folkbokföringslag, socialtjänstlag och ekonomisk reglering i samband med Ädel-reformen - som skett. Svenska Kommunförbundet har därför - i en skrivelse till regeringen - begärt att kommunerna fr o m 1 januari 1992 får befogenhet att göra kostnadsåtaganden även för personer som inte (längre) är folkbokförda i kommunen.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
Allmän kommunalpolitik
Äldre-, individ- och familjeomsorg

Karl-Axel Johansson

Inger Swensson